

Prosjekt

Vern vipa

For vern av vipa og de øvrige fuglene i Karmøys
kulturlandskap



Arnt Kvinnesland

Rapport 10-2021



Tittel: Prosjekt Vern Vipa. Rapport 10-2021

Forfatter: Arnt Kvinnesland.

Foto: Arnt Kvinnesland.

Forsidefoto: Ei vipe har lykket med rugingen på Stange, og alle ungene er på beina. Men heretter begynner vanskelighetene for alvor. Altfor få unger når flygedyktig alder. 16.5.21.

Kilder: De fleste observasjonene som rapporten bygger på, er gjort av medlemmene i Vern vipa. Noen funn er hentet fra artsobservasjoner.no og er oppgitt som (AO). De enkelte observatørene kan søkes opp der. Øvrige informanter er oppgitt med navn.

Emneord: Vipe, vern, artsmangfold, naturforvaltning, kulturlandskap.

Ferdigstilt: 13.10.21.

Vern vipa bestod i 2021 av følgende: Oskar K. Bjørnstad (OKB), Peder Christiansen (PCH), Anders Eidhammer (AEI), Arnt Kvinnesland (AKV), Sjur Stava (SST), Kjell Magne Storesund (KMS) og Knut Bendik Storesund (KBS).

Vi vil takke alle bønder og grunneiere i Karmøy som har tatt hensyn til vipa og de andre hekkefuglene i åker og eng i 2021. Takk til dere som har kontaktet oss for rådgiving og meddelt oss viktige observasjoner. Også takk til jegere som hjelper til med å holde antall smårovilt nede.

Økonomisk støtte fra: Gassco, Fylkesmannen i Rogaland og Skudenes & Aakra Sparebank. Vi takker for at dere hjelper oss i arbeidet med å ivareta vipa og de andre trua fugleartene i Karmøys jordbrukslandskap.

Kontakt oss: Knut Bendik Storesund 95 777 838 og Kjell Magne Storesund 97 573 183.

Innhold

Innledning	4
Møter og økonomi	5
Mannskap	7
Påvirkningsfaktorer	7
Trefelling	7
Predatorer	7
Jordbruket	10
Vær- og næringsforholdene	11
Overvintring	12
Ankomst og hekketid	12
Observasjoner fra hekkeplassene	13
Tabell. Bestandstall 2011-21	17
Kart over hekkeplassene i 2021	18
Histogram. Bestandsutvikling.	19
Borttrekk og høstobservasjoner	19
Merking og gjenfunn	19
Kan vipa reddes?	20

Oppsummering:

Antall viper i 2021 på hekkeplassene var svært jevnt med året før med rundt 356 individer eller ca. 178 par. Sammenlignet med fjoråret: Det hekket med sikkerhet 147 par viper i Karmøy i 2020. I tillegg kom 27 par som muligens hekket eller gjorde hekeforsøk, slik at antall par kom opp i 174.

Det foregår altså ikke noen videre dramatisk nedgang i Karmøys hekkebestand. At det gode utgangspunktet for årets sesong, likevel endte i små tall for den nye generasjonen, er et klart varsellys. Problemene var som tidligere år at altfor mange kull gikk tapt pga. at ikke tilstrekkelig mange bønder ennå tar nok hensyn til vipa, og at antall rev, katt og flygende predatorer er faretruende høyt. I tillegg kom utslag av klimaendringene med kald vinter og unormalt lite nedbør.

Innledning

Etter en usedvanlig kald start på året på våre kanter, der bl.a. hele den store overvintringsbestanden av rugde døde ut, kunne vi frykte at kulden som også traff viktige overvintringsplasser for vipene våre i Sørvest-Europa ville gjøre innhogg i bestanden, men noe slikt viste ikke igjen på antall vipere som ankom hekkeplassene på Karmøy.

Vi fikk også i 2021 forsterket inntrykket av at de alle fleste vipene lykkes i rugeperioden – selv om en del egg går i revemager og til andre predatorer. Men så snart ungene kommer ut og begynner å leite etter mat, øker tapene. Det er flere rovdyr og rovfugler som er ute etter unger enn egg – trolig fordi det er lettere for predatorer å ta unger som løper omkring, fordi foreldrene ikke makter å være allesteds nærværende. Dessuten øker antall rovdyr og rovfugler utover i sesongen når nye generasjoner begynner å jakte for seg selv.

Det er ikke mulig å få et nøyaktig tall på hvor mange vipeunger som vokser opp per sesong med de midlene og mannskapene vi har. Det vi kan si om årets resultat er at antall par som gikk til hekking var på nivå med fjoråret, men langvarig tørke i rugetida, i tillegg lave temperaturer under klekking, førte til store ungetap. Ja, det så ut til at flertallet av vipene mislyktes totalt. Men med omlegginger og nye kull gikk bedre. Sein hekking gir imidlertid vipene nye problemer på åker og eng, slik som at gras vokser seg høyt, og bøndene jobber med såing i gjenlegg. At kullstørrelsen ved omlegginger er gjennomgående mindre enn ved første legging, gjør ikke saken bedre.

For 2021-sesongen klarte vi ikke å følge opp de enkelte hekkeplassene godt nok, og vi vet ikke hvor mange unger som vokste opp. Det er likevel sikkert at antall unger ikke var tilstrekkelig for vekst i hekkebestanden. Vi får håpe at en slik svak reproduksjon ikke fortsetter i årene som kommer.

Møter og økonomi

Møtereferat Vern vipa

Sted: Karmøy rådhus
Tid: 17.02.2021 kl 20.00-22.05

Til stede:
Knut Bendik Storesund
Oskar Bjørnstad
Arnt Kvinnesland
Sjur Stava
Kjell Magne Storesund
Peder Christiansen, referent

Saker:

1. Status søknader og budsjett
 - a. Det er ikke søkt til Gassco.
 - b. Karmøy har søkt miljødirektoratet, kr 71000
 - c. Det er søkt Skudenes og Aakra sparebank.
 - d. Det var en diskusjon om vi skal fortsette med at både BioDiv 2010 og kommunen skal søke om midler, uten at det ble gjort noen konklusjon. Peder spør statsforvalteren om de vil prioritere private like høyt som kommunale søknader.
 - e. Peder sender søknad og budsjett for 2020 til alle i vern vipa.
2. Plan for 2021.
 - a. Peder prøver å finne pakter av 21/3 og 21/10
 - b. Vi lager avtaler med bønder som tidligere år.
 - c. Peder lager mal for avtaler.
3. I 2022 ønsker vi overvåkning for å vite hva som skjer med vipeungene. Det trengs utstyr og en plan for overvåking. Man trenger internett og strøm også. Det er Oskar som har hovedansvar for denne overvåkingen. En plan for dette må lages i 2021, slik at det kan tas med på søknad til miljødirektoratet 15. januar 2022.
4. Status RMP ordningen og oppfølging av bønder. Peder spør FM om status.

Møtereferat Vern vipa

Sted: Tunvegen 4
Tid: 13.09.2021 kl. 19-21

Til stede:
Knut Bendik Storesund
Oskar Bjørnstad
Arnt Kvinnesland
Sjur Stava
Kjell Magne Storesund
Anders Eidhammer
Peder Christiansen, referent

Saker:

1. Status hekking. Det har vært en dårlig sesong Sør-Karmøy. På Nord-Karmøy har sesongen vært ok. Vi gikk gjennom alle områder med vipe i kommunen og så på hekkestatus.
2. Overvåking 2022. Det ble besluttet å ikke gjennomføre en omfattende overvåking med videokamera.
3. Avtale med bonde om fjerning av trær nær områder for vipehekking. Peder lager utkast til avtale som Anders tar med seg til bonden. Forslag er å starte på 15 000 kr, og ha øvre grense på 20 000, forutsatt at han ikke drenerer nærliggende arealer.
4. Økonomi. BioDiv har drøyt 13 000 på konto. Er også lovet kr 25 000 fra Gassco i 2021. Karmøy kommune har mottatt 50 000, og kommer til å bruke ca 60 000, avhengig av antall avtaler med bønder.
5. Vi går til innkjøp av boka «Vipa – kamp og kurtise i kulturmarka». Denne gis til medlemmer i BioDiv, og til bønder vi har avtaler og samarbeider med.
6. Vi følger opp entreprenør og bonde som bruker slangespredning av møkk. Prøver å få han til å gjødsle på Gunnarshaug før 10. april.
7. Forslag om at vi i 2022 tilbyr bønder som ønsker å ta vare på vipa at vi markerer reirene for dem.
8. Neste møte i januar-februar. Knut Bendik kaller inn til møte.

Følgende er status for Vern vipa og økonomi i kommunen, avtaler leiejord:

Jeg er i ferd med å utbetale:

5000 til Asle Ferkingstad

5000 til Gunnar Lurane

8000 til Gisle Simonsen Stava

5000 til Hilmar Eide

Tidligere har jeg utbetalt 20 000 til Roy Helge Osnes for fjerning av sitkagran på åkerholme i Osnes.

Har vi avtale med flere bønder? Hadde vært kjekt å få utbetalt dette eventuelt, så si ifra til meg snarest.

Karmøy har fått 50 000 fra statsforvalteren. Med penger for å skrive rapporten til Arnt er kommunen omtrent i null i regnskapet. Utgifter er da 49 000.

Er vi fornøyd med dette? Er det mer som skal gjøres? Har noen snakket med Terje Hausken om å fjerne flere trær i Osnes/Hauske?

For 2019 ser det ut til at bare Arnt har fått kjøregodtgjørelse av kommunen. I 2020 fikk ingen kjøregodtgjørelse av kommunen.

Oskar: Kan det stemme at det ble ført kjøregodtgjørelse fra kontoen til BioDiv i 2020?

Regnskapsmessig skal man i kommunen føre kjøreskjema for å få godtgjørelse. For å gjøre det litt enklere og ha mindre papirarbeid for alle vil jeg derfor foreslå at BioDiv utbetaler dette til de som skal ha det.

Hvilke inntekter har BioDiv fått direkte, noe fra Gassco og/eller Skudenes og Aakra sparebank?

Inn og ut på BioDiv 2020/2021: Det er 13645,79 på konto.

Inntekter fra Gassco 26.11.20: 20 000, fra Skudenes & Aakra Sparebank 24.3.20: 3000 og samme beløp 23.3.21.

Utgifter: Kjøregodtgjørelse for 2020 (4 personer): 10 000. Utgifter til Pizzabakeren ved to møter/vipekvelder: 4485. Leie av tre ungdommer i forbindelse med gjødsling på Gunnarshaug: 2100. Trykking av oppdatert vipebrosjyre 24.3.20: 9000. Vipekveld Landbruksdirektoratet.

Mannskap

Følgende personer har utgjort Vern vipa i 2021:

Oskar Bjørnstad	91180252	kontor@fulger.net
Peder Christiansen	97156935	pch01@karmoy.kommune.no
Anders Eidhammer		
Arnt Kvinnesland	46833022	arntk@online.no
Sjur Stava		sjurstava@gmail.com
Kjell Magne Storesund	97573183	evilcaprino@hotmail.com
Knut Bendik Storesund	95777838	knutbstoresund@gmail.com

Påvirkningsfaktorer

Trefelling

Primo fikk mars vi fjernet en større granklynge i et viktig vipehabitat på Håland, Torvastad. 20 000 kroner ble brukt for å fjerne trærne. I år hekket det 6 par i området. Det er ei gjenstående treklynge i området som også vil bli fjernet, da med garanti om at sumparealet ikke blir grøftet/drenert. Vi vil i løpet av de neste hekkesesongene følge nøye med på hvilken virkning det vil ha at landskapet åpnes opp.

Predatorer

Mink

- 11.4 Mink sett ved utløpet av Tjøsvollvatnet.
- 15.8 Per dato var 17 mink innlevert for utbetaling av fellingspremie. I tillegg kommer rundt 40 mink ennå ikke innlevert (KSK).
- 16.9 Ferske spor i sanden på Hemnessanden.

Mår

- 28.2 En trafikkdrept på Østrem. Det er å håpe at fiskemåkene, tjelden og sandloen på industriområdet der får hekke i fred i år da.
- 10.2 1 sprang over veien ved leirplassen, Blikshavn (N. M. Stava). Spor etter mår i snøen på Paraldsnes, Kvalavåg (KSK).
- 7.3 Fersk møkk på stien nord for Himramjåvatnet.
- 19.3 Mårskitt på sti øst for Litlavatnet/Ytre Holmavatnet.
- 2.5 Stor mår krysset fylkesveien på Blikshavn midt på dagen (NMS).
- 24.5 Mår fanget på viltkamera på Li, nær Grødemsvatnet, midt på dagen.
- 10.6 Fersk skitt ved Tjøsvollvatnet.

Rødrev

- 20.2 Se kart på Artsobservasjoner for registreringer i sporsnø på Karmøy i februar
- 23.2 Ferske ekskrementer Falnes.
- 25.2 Rev observert ved radaren, Hemnes, i utkanten av vipeområdet, og masse revespor i grøft på Dyrland hvor en hegre var tatt (T. Hemnes).
- 28.2 Fanget på viltkamera på Brandøy, Kvalavåg (KSK). Omtrentlig dato.
- 7.3 Hannrev felt i Ådlandsmarka (via K.N. Aase)
- 1.4 Mye reveskitt på sti sør for Vestra Mjåvatnet.
- 2.4 Reveskitt ved sjøen på Mjølhus, ikke langt fra vipeenga (hvor hekking mislyktes i fjor)
- 9.5 Opptak av rev på viltkamera ved Rambaskårfjellet (OKB).
- 14.5 Stor hannrev trafikkdrept like nord for Hydro-krysset på vei mot Myrvang. Det har trolig vært rev i vipeområdet her hele våren, for vipene har liksom «dunstet bort» og ingen har fått fram unger til nå. Det er sannsynlig at det er etablert revehi i området Helgaberg-Kolstømarka. Trist for det rike vadefuglområdet på Myrvang.
- 15.8 Medio august ble en rev påkjørt og siden avlivet ved Tuastad Gård.
- 28.8 Stort hi-system funnet i sørskråning vest for Helgabergsnuten.

Katt

- 24.5 På samme vis som i fjor ble en katt tilhørende nærmeste gårdsbruk til åkeren ved Derekhuset, Hillesland, observert med en stor vipeunge i kjeften (G.I. Høyenes). Det er nå kun to unger igjen etter 4 tidliglagte kull. To par har reir med egg på ny.

Hønsehauk

- 30.3 En jaktet på vipen Meland.
- 10.3 En hunn jaktet på fugler på Bygnes.
- 12.4 En jaktet nær gassterminalen på Kalstø. Fiskemåker der.
- 9.6 Hønsehauk i skogen vest for Gunnarshaugvatnet. Et glimrende utgangspunkt for vipejakt.
- 13.6 Hønsehauk jaktet på tjelder i Haugavågen.
- 25.8 Utegående høner på Hovdastad måtte tas inn pga. gjentatte angrep fra hønsehauk(er).



Bildet: En nesten flygedyktig unge har blitt ringmerket i et av de minst fem reirene på Karmøy i 2021.

Vandrefalk

- 28.8 Unger kom på vingene på kjent hekkeplass i nabokommune. Falkeparet har bl.a. Nord-Karmøy som jaktterritorium
I følge registreringer i AO, er det generelle bildet at antall vandrefalker har vært fallende de siste 5-6 årene

Hubro

- 7.6 Hubro på plass i de kjente revirene, men det ble et dårlig produksjonsår. Hekkeplassene var som vanlig fordelt fra ytterst i sør til lengst nord i kommunen.

Havørn

- 7.6 I alt 4 kull (8 unger) vokser opp i Karmøy i år.

Kråke

6.5 Egg ble sett tatt av kråke på Mjølhus, men reiret var muligens allerede forlatt som følge av annen predator.

Måker

6.5 Underlig nok synes fiskemåken, og ikke de større måkene, å være den verste viperøveren.

Ukjent predator

6.5 Den ene av vipene i Mjølhus-paret drept av rovfugl (mest sannsynlige kandidater: hubro, hønehauk og vandrefalk).. OKB.

Vipevinge funnet ved hekkeplassen ved Stolsånå/Storsand. Avriving av vinger er typisk for hubro, og at den opererer her, kan forklare reduksjonen i antall viper fra før i vår.



Fiskemåken har vist seg å være en av vipas verste plager når det gjelder egggrøving. Trolig tar den også små unger. Men fiskemåken er selv truet og hekkebestanden har gått faretruende fort nedover de siste tiårene. De fleste av de største gjenværende koloniene befinner seg bak gjerder til industriområder som på Hydro og Kolstøneset eller på tak slik som i Åkra sentrum, Stava 6.4.21. Bildet til venstre viser en fiskemåke tatt utenfor gjerdene til Kalstø-anlegget - av hubro eller hønehauk. 29.5.21.

Jordbruket



Politisk agenda om å bevare myr hjelper tilsynelatende ikke. I Karmøy jobbes det hardt for å fjerne myr og sump år for år. Her på Torvastad kommer det aldri mer til å hekke vipere eller andre våtmarksfugler. Mars 2021.



Utfylling av torvmyr på Syre (til venstre), drenering og oppdyrking av torvmyr på Kvilhaug til høyre. April 2021.

Det skrumper år for år inn på gode hekkeområder for vipa og andre våtmarksfugler i Karmøy. Irreversible biotopendringer ved masseutfyllinger, drenering og nydyrking. Vipene våre hadde i gamle dager (1900-tallet) tilgang på torvmyrer og hei med kortvokst vegetasjon. Men skogplanting, gjengroing med einer og andre buskvekster samt økende antall rovvilt, jaget vipa til gards. Nå hekker så godt som alle vipene våre på innmark, på åker og eng hvor de foretrekker gjenlegg, vårsådde åkrer og kubeiter med fuktige partier. Vipere blir ofte «lurt» til å legge egg i enger med hurtigvoksende gras som fort ødelegger for god utsikt og som må forlates når ungene klekkes. Dette er særlig et problem for vipere som får første kullet spolert og må legge på ny.

Vær- og næringsforhold

Januar-februar

Det ble en av de kaldeste vintrene i dette århundre. Alle overvintrende rugder døde. Det var uvanlig kaldt i store deler av Europa. Ville det ha innvirkning på vipas vinteroverlevelse?

Mars-april

De skal være gode værprofeter, vipene, som skal krysse Nordsjøen tidlig på våren og unngå å havne i havet. Men det er gjerne under heftige uvær og halevind at de setter over, slik som 10.3.21 da temperaturen lå på et par grader og vindkast oppe i 25 m/s.



Med mars kom overgang til mildere – og mer normalt vær. Noen frostnetter i de første ti dagene av måneden, men flere større vipeflokker ble sett og de første inntok hekkeplassene. Kjølig, men rolig vær ca. 12.-20.3. Dagstempen oppe i 10 grader de siste dagene i mars. I første uka av april kom vinteren tilbake med

et usannsynlig utbrudd av kaldluft direkte fra Nordpolen og Grønland. Snø, sterk NV-kuling og 0-5 grader i flere av de to første ukene av april. 17.4: Vinden snur mot sør og varmen kommer på. Etter tre dager var det over på nordvestkuling og maks. temp på rundt 8 grader igjen, samtidig lite regn, slik at det nå er faretruende tørt for unger som snart klekkes. Fortsatt slikt vinteraktivt vær uten regn 26.4.

Siden det ikke foreligger offisielle, langserier med nyere nedbørsdata fra Karmøy, bruker vi tall fra Utsira som nok ligger nær opp til våre tall. Det falt 37,9 mm nedbør i april 2021. Det meste kom 9.4. Deretter så godt som ingen nedbør. Til sammenligning falt det mer nedbør på en enkelt dag i oktober, 20.10.20 med 45,1. Normalnedbør i april er 65,2mm. Det betyr at det falt mye mindre regn enn normalt i april 2021, i en måned som over lang tid har vist seg å være den mest nedbørfattige måneden i året på våre kanter.

Mai-juni

Den arktiske lufta ruger fortsatt over oss og til langt ned i Europa. Nattefrost helt ned til langt sør i Tyskland i begynnelsen av mai. Minus 2 grader hos oss natt til 2.5 – og det har nå gått tre uker UTEN REGN. De første vipeungene som klekkes nå, kommer altså til verden i nattefrost og knusktørre omgivelser – trolig med minimalt med insekter og småkryp å finne. Dette vil trolig føre til et stort ungetap. 8.5: Ennå ikke regn (litt lokalt nord på øya 6.5), og den uttørkende nordavinden fortsetter. 9.5: Det kom REGN, men en kjølig værtype fortsatte fram til 24.5. Heretter overtok varmere vær fra øst. Juni fram til 11.6 ble solrik, tørt og varm. Skikkelig rotbløyte 14.6.

Overvintring

Desember-januar

Ingen vipere overvintret, men ei enkelt vipe ble sett på Stava-Langåker 17.-19.1 (AO).

Ankomst og hekkestart

Februar-mars

Til tross for en usedvanlig kald vinter, kom de første vipene tilbake tidligere enn i etterkant av den milde vinteren i fjor.

- 21.2 10 vipere på Kvilhaug,
- 22.2 15 passerte Sandhåland (AO).
- 23.2 Flokk 27 trakk mot sør, Langåker.
- 9.3 De første på plass i hekkeområdene.
- 13.3 Største trekkflokk: 175 på Taravikmarkene, nesten like mange også 14.3. Og nesten ingen vipere andre steder på S-Karmøy. (3 Ådland, 4 Hillesland). Kanskje Taravik-flokken er majoriteten av hekkebestanden på Vest-Karmøy.
- 18.3 Svært få ennå på hekkeplasser, ingen sangaktiviteter. Kjølig vær. Karmøy nord: 29 rastet i Bøvika, 8 på skjæret i Haugavågen og 3 på hekkeplass Gunnarshaug, ingen sett på andre hekkeplasser.
- 20.3 50 rastet i Bøvika. (T. Lindøe)
- 22.3 Fortsatt mange rastende: 123 på Taravik-markene, 19 på Kvilhaug.
- 29.3 Alle synes å være spredd ut til hekkeplassene.
- 9.4 De første ligger nå på egg til tross for et uvanlig kaldt vær i april. Ennå er det noen som ikke tilbringer hele tida på eller ved hekkeplassene, slik som 40 vipere i Bøvika i dag (TLI).



En av hekkeplassene for vipe på Heggheim, Dale. Det ble ingen ekstra tidlig start på eggleggingen i 2021, for tidligvåren var kald og guffen. 6.4.21.

Hekketid

Observasjoner fra hekkeplassene

TORVASTAD SKJÆRGÅRD-FEØY

- 2.5 Vipe observert på Føynå (KSK). Ikke tegn til hekking.
- 1.6 Ett hekkepar på Gitterøy i Føynå og ett par på Vaøy nord for Storøy.

OSNES SØR

- 29.3 7 viper ved skogfelling
- 9.4 4 viper på hekkeplassen, hvorav 1 rugende.
- 3.5 2 rugende, 1 reirgropende og 1 matleit.
- 1.6 5 reir/hekkepar.

HAUSKJE-HÅLAND

- 1.6 4 par i området. Vanskelig å finne rier i området.

SKJØLINGSTAD-SÆBØ

- 1.6 3 hekkepar i området.

GRØNINGÅ-BREKKEDALEN-MUNKASKARD

- 1.6 6-7 par, maks. 10 par i hele området, flest nær sauehallen.

STANGEMYRANE NORD

- 1.6 3 par med reir.

STANGEMYRANE SØR-STAMPEMYR- ØVRE HAUGE

- 29.3 8 viper på nydyrk og åker Stangemyrane sør.
- 1.6 4 reir nær Gunnarshaugveien på sørsida, 4 reir sentralt i nydyrkingsområdet og 4 par østover mot Hauge skole.

ØVRABØ-NEDRE HAUGE

- 1.6 1 reir ved krysset mot Vikshåland, maks. 2 hekkepar ellers i området som synes å være en slags samlingsplass/rasteplass i hekketida med flokk opptil 10 individer.

GUNNARSHAUG

- 29.3 7 viper sett fra veien.
- 9.4 22 viper opptalt etter gjennomløp av området. Ei av vipene ruget.
- 9.6 12 viper på gjenlegget, 2 på slått eng i sør og 1 øst for veien. Det betyr min. 7-8 par med unger i området, noe som også samstemmer med 11-15 observerte unger. Så godt som hele vipeområdet nylig slått og så godt som alle ungene som har overlevd befant seg på et vårgjenlegg (svartjorde).
- 1.7 I følge «vipebonden» skal det ha vokst opp rundt 40 unger, men trolig kom maks. 30 på vingene, noe som likevel betyr at området ble det mest ungeproduserende i kommunen.

BØVATENET-BØ-NORDBØ

- 29.3 2 ind. i aktivitet.
- 9.6 2 hekkepar i området, det ene paret observert med unger.

LANDE-UTVIK (REHAUGANE)

1.6 Reirtelling ikke foretatt, men turer inn i området viste ca. 20 vipere i lufta.

KONGSHEIÅ-SLETTHEI-HELGANES-KALSTØ

21.4 1 reir på Sletthei.

24.4 2 vipere sang/spill ved rullebanen i sør, Helganes.

9.5 3 reir på Sletthei (OKB).

8.6 Et par varslet unger i hei/myr nord for gassterminalen på Kårstø Trolig «avleggere» fra Helganes-Sletthei.

NORHEIM

1.6 1 hekkepar.

SØRBØ (Velde)

20.3 8 vipere til sammen på neset og på skjæret.

9.4 9 vipere på hekkeplassen.

2.5 4 vipere varslet.

7.5 Ett reir med egg (OKB)

HÅVIK (Myrvang)-MELAND

9.3 En hann på hekkeplass på Meland.

13.3 4 på hekkeplass Meland, samtidig 29 rastende ved sjøen/Matlandsvågen.

20.3 4 sang/spill Myrvang sør pluss 10 i flokk. 4 sang og spill Meland.

30.3 14 totalt i hekkeområdet: 4 i myra i vest, 6 i hovedfeltet og 4 i nord. Ingen nord for veien. Meland: 6 vipere på hekkeplassen, jaget opp av hauk.

9.4 4 i myra i vest (1 ruget), 6 i hovedområdet og 21 på gåsebeitene i nord. Totalt Myrvang: 25-30 vipere. Meland: Kun 4 vipere.

26.4 Myrvang: På kubeitet i nord: 9 vipere hvorav 4 rugende.

4.5 Myrvang: 6 på beitene i nord, 2 midt på og 8 i sør, totalt 16 vipere i hekkeområdet.

9.5 Ingen tegn på reir med egg/unger i hovedområdet på myrene/beitemarkene i sør. Kun to vipere i lufta. Et par med unger og et par rugende på kubeitet i nord (OKB). 4 reir med egg på Meland, ennå ingen med unger, tyder på omlagte kull.

30.5 3 par i sør på Myrvang, 2 par med unger på kubeitet i nord.

NORDSTOKKE

9.3 En hann på den kjente hekkeplassen til tross for at det ikke var hekking der i 2020, ingen vipere sett her siden.

HARINGSTAD-VEAMYRÅ-ØVRE EIDE

31.5 1 vipe på åker Øvre Eide.

HEIAVATNET (MYRENE I VEST)

26.3 Tre vipere sang/spill i vest, 2 næringssøkende i øst.

1.5 Reir med egg (OKB).

7.5 Ei vipe i hekkeområdet i vest og 1 på holme i vatnet.

TJØSVOLL VATNET-TOSTEMMEN-KILLINGTJØRN-ÅKRA ØST

10.6 Ingen vipere hekket eller gjorde hekkforsøk i området i år.

ÅDLAND-FAGERLAND-ØVRE LIKNES

- 14.3 3 viper på «trekantjordet».
- 22.3 6 viper, leik og spill på «trekantjordet» pluss 2 vest for veien.
- 30.3 8 viper på trekanten, ingen vest for veien.
- 9.4 Kun 5 på trekantjordet, hvorav 2 ruget. 3 stk på vestsida av veien.
- 2.5 Trekantjordet: 7 rugende, pluss ett reir vest for riksveien.
- 7.5 Paret på vestsida av veien fikk reiret harvet ned i dag.
- 9.5 En tredje omlegging synes å være på gang på den nyharva åkeren vest for riksveien. På trekanten minst to par med unger, i alt 7 viper til stede.
- 24.5 Tre unger observert, trolig tilhørende tre par på trekantjordet. To nylagte kull i åker på vestsida av veien.
- 10.6 Fire viper varslende på trekantjordet, pluss et kull med 4 nyklekte unger vest for veien

NEDRE LIKNES -STAVA (Stavgarden-Nedre Liknes -Storsand-Ånå)

- 31.3 31 viper lettet fra området – trolig rovfugl jaget.
- 2.5 6-7 tilsynelatende rugende på Storsandåkeren (Gisle Stava), talt fra avstand (OKB).
- 2.5 Stavagarden: 4 rugende (OKB), pluss 2 reir Nedre Liknes nord, pluss 1 Stavasanden øst.
- 7.5 Totalt kun 10 viper i Storsand-området: 1 ruget på åker, og 1 par med unger i nord, minst ett par på jorda utenfor åkeren og 4 viper på enga i sør.
- 24.5 Kun ei vipe til stede ved jordene vest for bomstasjonen Stava, ingen tegn til hekking.
- 25.5 10 viper varslet Storsand øst for Ånå, 11 til stede i vest.
- 10.6 Bonden hadde opparbeidet hele åkeren på Storsand, pløyd og harvet. Det var faktisk ingen viper å se der, men på enga i sør var det minst to store unger, og 3-4 flygedyktige unger holdt til i en potetåker vest for Ånå. Kun 6 varslende viper i hele området, pluss et par som varslet i potetåker i NØ.
- 16.6 To par varslet langs kyststien fra Skjoldmøyene til Gerpavika.

FERKINGSTAD-STOL-LURANE-TARAVIKMARKENE

- 29.3 4 viper på åkrene på Taravikmarkene, 3 på Lurane.
- 2.5 Lurane-Stol vest: 7 reir funnet (OKB).
- 3.5 4 viper på Taravik-markene som er 90% plastdekket.
- 24.5 I alt 4 par med egg (omlegginger). Det betyr trolig totalt havari for første legging.
- 8.6 To av omleggingene på Lurane klektes – og bonden skulle til å slå enga, men vi fikk til en avtale om utsettelse av slått.
- 10.6 To par varslende viper, pluss et par tjeld og et par rødstilk på Lurane. Storspove i SØ.

TARAVIKA NORD -NESSJØEN- HOPTJERN

- 30.3 Nessjøen SSØ: 21 viper, Hoptjern-området: 7+ viper.
- 3.5 1 varslet like nord for Taravikmarkene, 8 viper med tilhold sør for hovedteigen ved Nessjøen til fiskemåkekolonien. 7 rugende på hovedteigen ved Nessjøen og 7 med reir ved Hoptjørn (OKB). Totalt rundt 19 hekkepar i hele området.
- 25.5 1 sang/spill i øst, 3 par i vest (1 par med unger, 1 par rugende og 2 inaktive). Nessjøen to par med unger på hardt beitet sauebeite (1 og 2 små unger), 1 rugende i åker og 1 syngende.
- 10.6 Hovedteigen for hekking ved Nessjøen var slått i dag – og kun tre voksne viper til stede. Ingen unger eller ungfugler sett. Totalt i området ble det talt 13 viper, hvorav 2 varslet. Dessuten et par (jaget kråke) i åker i nord (mot Hoptjern).
- 16.6 Kun 8 viper i området ved Hoptjørn. Alle samlet på åkerteigen. Varsling tydet på unger.

SØRE LANGÅKER

- 30.3 Ingen viper.
- 2.5 1 par varslet (OKB).

HEMNES-KVILHAUG

- 29.3 36 viper Kvilhaug/Hemnes nord trolig tilhørende hekkebestanden.
9.4 31 viper samme sted.
7.5 Dårligste sesong noen gang registrert i området som lenge har vært hardt plaget av rev fra Haga-reviret. I tillegg forvandles og dreneres de viktige myrområdene i vest på Kvilhaug bit for bit til grasdyrking. Bakkehekkende arter har stupt i antall i løpet av en 5-års periode: verst for fiskemåke, tjeld og rødstilk. Min. 3 par i hel området, maks. 6.

MJØLHUS-SANDVE

- 26.3 1 hann på hekkeplassen.
30.3 Fortsatt kun en hann til stede.
7.5 Det var lenge tre viper på jordet, en enslig og et par som la egg. Den ene i paret ble tatt av rovfugl (OKB).
24.5 Hekking konstatert (2 par) på Sandve, nær havna, tidligere i vår, men ingen viper å se nå.

HILLESLAND-KVITAMYR-HEGGHEIM

- 26.3 Flokk 14 sør for Derekhuset, 5 på hekkeplass vest for Derekhuset.
29.3 1 sang ved tjernet Heggheim øst.
30.3 6 sang/spill øst for veien på Heggheim, ingen i vest, 7 på nydrenert eng vest for Derekhuset. 1 hann ved Kvitamyrr.
9.4 2 par ved Derek-huset, ei rugende. 5 Heggheim øst.
9.5 5 viper til stede på Heggheim (sør for møkkalageret), hvorav 1 sett rugende.
23.5 Et par varslende Kvitamyrr.
24.5 På samme vis som i fjor ble en katt tilhørende nærmeste gårdsbruk til åkeren ved Derekhuset, Hillesland, observert med stor vipeunge i kjeften (G.I. Høynes). Det er nå kun to unger igjen etter 4 tidliglagte kull. To par har reir med egg på ny.
9.6 En selvstendig, flygedyktig unge på Heggheim. På Derek-åkeren var det ei vipe som muligens hadde unger, ett par hadde muligens klart å «berge» unger til enga i nord, men her var det nå slått og graset gjort klart for plastinnpakning. En flygedyktig unge sett her.
14.6 2 flygedyktige unger på Heggheim og 2 ved Derekhuset, Hillesland. Et par med små unger nær Hilleslandsvatnet i SV.
26.7 Flokk 16 av ad og juv samlet på nyslått eng sør for Hilleslandsvatnet, trolig (det meste av) den lokale hekkebestanden.



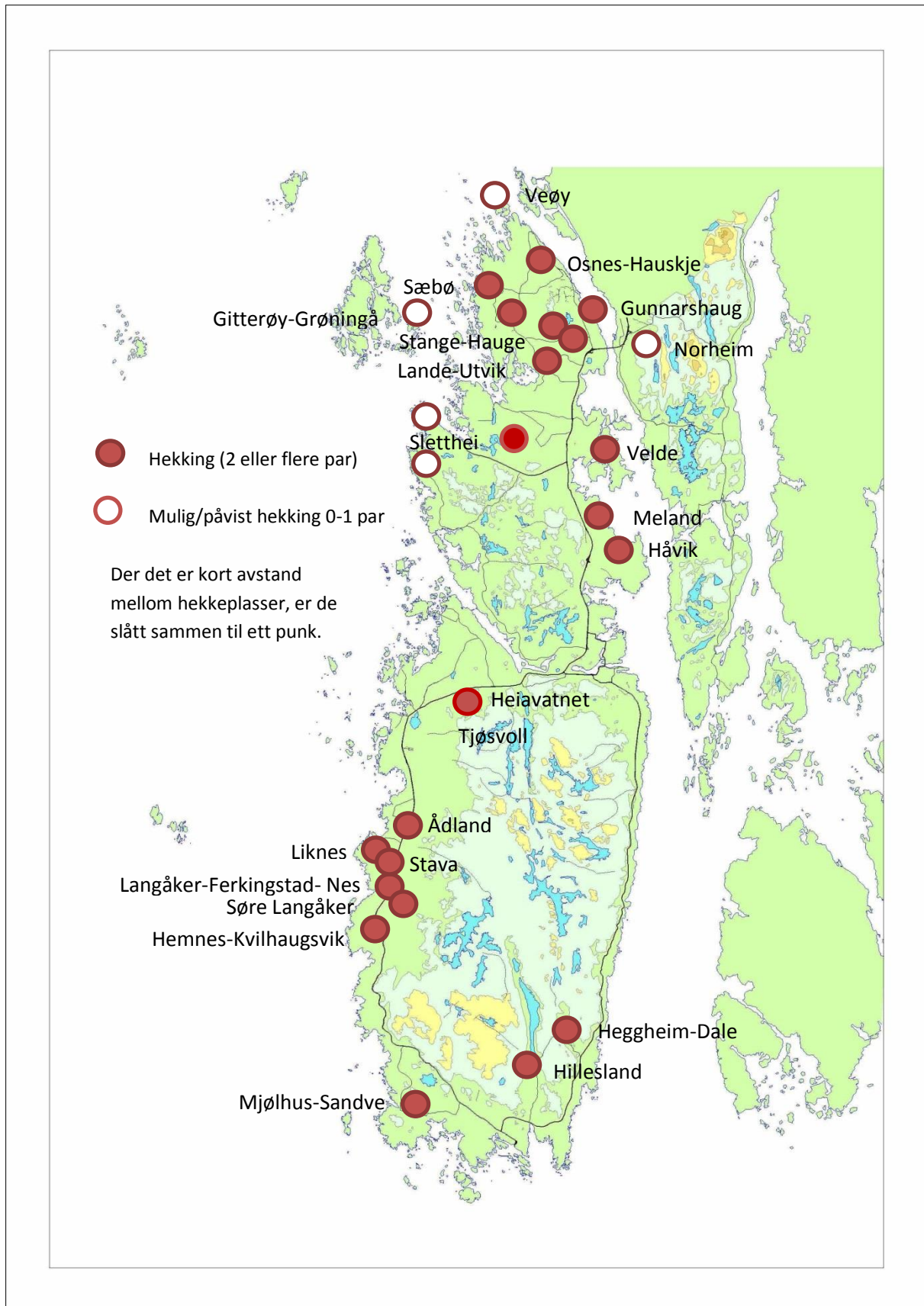
Jordbearbeidelse midt i hekketida. Legg merke til vipa som skjener mot traktoren. Dette kan neppe ha gått bra. Liknes 7.5.21.

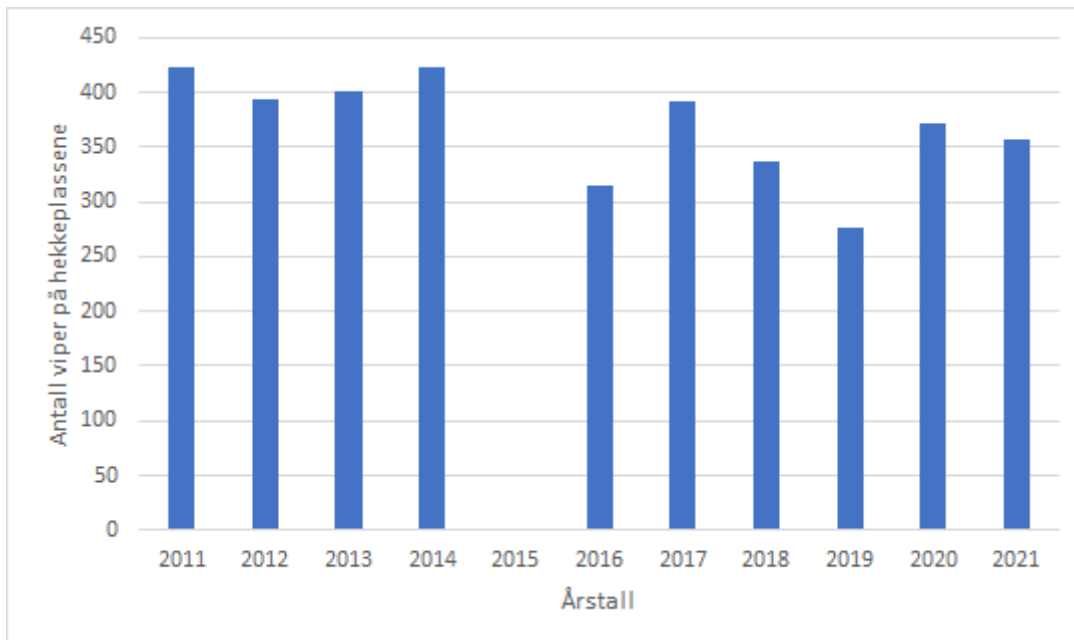
Bestandstall 2011-21

Sted/år	-21	-20	-19	-18	-17	-16	-14	-13	-12	-11
Torvastad skjærgård	4	0	6	-	-	-	-	-	-	-
Osnes	10	8	4	6	4	6	12	10	10	2
Hauskje-Håland	8	8	6	8	10	6	14	20	18	20
Skjølingstad-Sæbø	6	6	4	3	2	2	-	-	-	-
Grøningå-Munkaskard	20	8	8	12	19	22	20	22	11	20
Stangemyrane nord	6	4	10	4	8	6	22	10	7	28
Stangemyrane S -Øvre Hauge	24	40	20	40	16	18	12	12	6	10
Øvrabø-Nedre Hauge	12	10	12	18	39	14	34	27	20	18
Gunnarshaug-Storasund	34	26	6	20	16	12	12	12	14	24
Bøvatnet -Bø-Nordbø	4	3	6	6	5	8	6	11	16	10
Lande-Utvik(Rehaugane)	20	32	26	39	35	24	50	24	38	16
Sletthei-Helganes	8	2	7	7	0	0	12	20	20	20
Norheim	2	0	2	0	0	0	4	10	12	4
Sørbo, Velde	9	6	6	2	4	7	12	6	2	6
Våge	0	0	0	0	0	0	0	2	-	-
Kolstø	0	0	0	0	0	0	9	2	8	10
Meland	10	16	8	4	4	6	6	6	8	10
Håvik (Myrvang)	24	27	17	22	19	19	34	18	20	20
Vorrå/Rabben	0	0	0	0	0	0	0	0	2	6
Nordstokke	0	0	0	2	4	6	6	4	3	2
Sund nær Ytraland	0	0	0	0	0	0	14	12	16	12
Sund ved Rossavatnet	0	0	0	0	0	0	0	2	4	0
Veavarden-Sletten-Mannes	0	0	0	3	11	6	0	3	2	6
Heiavatnet	3	5	4	2	4	4	3	3	10	4
Haringstad-Veamyrå	0	0	0	0	4	2	6	4	6	6
Tjøsvoll -Killingtjørn-Åkra Ø	0	3	0	2	2	6	5	5	0	0
Ådland skole øst	0	2	2	2	0	0	0	0	10	10
Ådland skole- Øvre Liknes	8	20	6	5	11	6	4	8	16	20
Nedre Liknes-Stava-Storsand	31	40	30	36	38	16	10	14	18	33
Ferkingstad-Lurane	18	14	16	11	10	26	6	12	18	6
Hoptjern	14	14	20	14	16	11	10	11	16	6
Nes/Nessjøen	13	10	8	19	18	12	11	12	4	10
Sjølang's Taravika nord	8	4	2	2	6	2	4	5	12	10
Søre Langåker- Taravikmarka	6	8	6	9	10	6	2	6	4	8
Stol øst for riksveien	0	0	0	4	4	0	0	4	6	2
Hemnes-Kvilhaugsvik	31	27	20	32	26	23	32	30	32	32
Sandhåland-Haga	0	0	0	0	3	3	2	6	6	12
Mjøllhus-Sandve	6	6	4	2	6	2	4	8	6	4
Hålandsdalen (Høynes)	0	0	0	0	0	0	0	2	2	-
Nedre Risdal/Sørhåland	0	0	0	0	7	4	6	3	4	-
Vik-Hillesland m/Kvitamyrr	10	16	4	7	4	6	5	7	6	10
Heggheim-Daleheia	5	4	6	2	4	2	2	0	3	2
Norheim-Moksheim	2	2	0	0	0	0	6	10	-	-
Spanne	0	0	-	8	14	21	10	10	3	-
Røyksund	0	0	0	0	0	0	8	2	-	-
Sum	356	371	276	337	397	314	423	401	394	422

Tabellforklaring og kommentarer: Tallene angir antall vipere på det meste på hekkeplass. Røde tall for hekkeplasser som har gått ut. En strek: stedet ble ikke optalt dette året. Merk at tall for 2015 mangler.

Kart over hekkeplassene i 2021





Tallene er hentet fra tabellen foran og viser totalt antall vipper opptalt på hekkeklassene i sentral hekketid. Merk at tall for 2015 er utelatt pga. mannskapsmangel dette året. Søylene for 2011 burde vært noe høyere, siden alle hekkeklassene ved oppstart ikke var oppdaget ennå. Den generelle trenden er at Karmøys vipebestand er svekket i forhold til de første årene av prosjektet, men er ikke umiddelbart på vei utfor stupet.

Borttrekk og høstobservasjoner

Høsttrekk av vipper som mellomlander hos oss eller bare passerer, har så godt som helt opphørt. I 2021 forsvant hekkebestanden ekstremt raskt og tidlig. I perioden 1.7-1.10 ble det gjort under ti observasjoner av vipe i Karmøy! Den største flokken i løpet av disse tre månedene ble gjort så tidlig som 6.7 med 15 individer ved Taravika. Kun to funn ble gjort i august og to i september.

28.8 Flokk 3 passerte Syre på vei sør.

Merking og gjenfunn

Merking

Kun 1 unge ble ringmerket.

Gjenfunn og kontroller

Det ble ikke rapportert om gjenfunn eller kontroller i 2021 fram til rapportdato.

Kan vipa reddes?

Først noen eksempler på vipeskjebner fra årets sesong. På Hillesland (ved Derekhuset), var det fram til og med i fjor et sumpaktig område i enga pga. grøfter som hadde gått tette. Dette ble «utbedret» før vipene kom i gang i 2021. Fire par gikk likevel til hekking, fordi det nå var store felt med åpen, brun jord som vipene liker. Vern vipa hadde avtale om merking av de 4 reira, slik at de ikke skulle ødelegges når pløying og harving skulle skje. Rundt 30.4 skjedde jordbearbeidelsen, to reir var pinnesatt og «berget», de to andre var nedpløyde. Vipene ruget på de to markerte reirene 2.5, den andre varmet unger i -2 grader og på ørkentørr åker. Etter hvert ble ungene borte og per 16.5 hadde de to vipeparene kun 1 unge hver. Et tredje par hadde lagt på ny i åkeren.

På Heggheim, som huser den andre av de tre vipeavdelingene som er igjen på SØ-Karmøy, ble det i de siste tørre dagene i april pumpet grisemøkk over hele hekketerrenget fra slanger med stort trykk. Kan vipen, sanglerker og andre hekkefugler takle slikt?

I et vipeområde på Ferkingstad hvor det i april var 4 reir, ble det 19.5 ikke konstatert et eneste vellykka kull. Alle så ut til å ha mistet ungene rett etter klekking. Det ble fortalt at det hadde vært harving på to av de tre åkrene hvor vipa hekket. En informant hadde sett unger bli pløyd ned. Dette var til tross for at Vern vipa hadde vært i dialog med bøndene om å spare reir og unger. Per 19.5 hadde tre par lagt egg på ny.

6.6 hadde bonden som driver enga ved Derek-huset laget tette traktorspor i vipeenga under sprøyting med gift mot høymol. To vipen var til stede, så en unge eller flere må ha overlevd.

De første 10 dagene av juni har bøndene slått engene og pakket gresset i plast. Få vipeunger på disse stedene har klart å rømme unna. Tidspunktet for slåtten var ekstra uheldig i år, siden nesten alle vipene måtte legge egg på ny pga. tørken i april. Dermed ble de forsinket og i stedet for å ha flygestore unger i begynnelsen av juni, hadde svært mange nyklekte eller små unger.

Eksemplene ovenfor viser hvor vanskelig det er for vipa å lykkes med å få unger på vingene. Etter 10 år med fokus på vipas problemer og forsøk på å forbedre vilkårene for vellykka hekking, er bestanden fortsatt ikke i vekst. Uten tiltak ville situasjonen trolig vært enda verre. Erfaringene viser minst tre hovedgrunner for vipas vanskeligheter:

- 1 Jordbruket som er innrettet på mest mulig effektiv drift – egentlig uten tanke på fuglene i åker og eng. Intens mekanisert drift, monokulturer, oppdyrking av våtmarker, og årevis med tilplanting med skog og videre selvspreidning av trær i hei og torvmyr.
- 2 Predatorvekst. Antall rovvilt, både firbeinte og flygende, har til sammen neppe vært høyere noen gang enn nå. Før 1970 hadde vi ikke rev på Karmøy, fra 1970-tallet begynte den å vise seg, og tok seg for alvor opp utover på 80-tallet. I tillegg kom måren inn for ca. 40 år siden – et nytt rovdyr i faunaen vår som etter hvert fikk en så stor bestand at den ikke bare holdt seg i skogen, men la på svøm ut til skogløse holmer. Antall katter har sannsynligvis heller aldri vært høyere i kommunen. De tar et urovekkende høyt antall fugler året rundt – og er ivrige jegere også i vipeområdene.

- 3 Klimaendringer. For vipa sin del burde endringene tjene til artens fordel med det som er spådd av et våtere og mildere klima. Men mange år med beinharde vintre og knusktørre vårer, har ikke gjort det lettere å være vipa i klimaendringenes tid.
- 4 Jakt i store deler av vipas vinterområder er fortsatt en stor trussel mot arten.

Skal vi lykkes med å redde vipa, må det sterkere virkemidler til enn de vi har hatt i bruk så langt. Punkt 3-4 tar det tid å få orden på – om vi i det hele tatt greier det. Men innen punktene 1-2 er det muligheter for å gjøre mer som kan gagne vipene våre på kort sikt. Selv om hekkebestanden for tida er rimelig stabil, er antall vipa på sitt laveste noen gang – så langt tilbake vi har notater fra og kan huske. Antall hekkeområder i starten på prosjektet – i 2011 – var på 35, men da var ikke alle kartlagt. De to neste årene fikk vi nok registrert de aller fleste og i 2013 toppet antallet seg med 40 områder med hekkende vipa. Siden har hekkeplassene skrumpet sakte, men sikkert inn. De tre siste årene har imidlertid antallet ligget stabilt på 29 steder.

Slik det ser ut per i dag, selv med den innsatsen som gjøres, vil det være grunn til glede om det hekker vipa i Karmøy om ti år. Andre vadefugler, som myrsnipe, brushane, småspove og heilo er tause vitner om hva vi har mistet. Rødstilk og storspove er på randen. Mister vi vipa, mister vi også disse to. Vipaa kan ennå reddes, men innsatsen må høyne. Erfaringene vi har gjort oss, må få følger som kan høyne vipas sjanser for å produsere flere unger enn nå.

Et tiltak som er nevnt mange ganger før i denne rapport-serien og som ville gitt rask respons, er å øke jaktinnsatsen på rødrev. For å stimulere jegere til å bli med på det, er kanskje en skikkelig fellingspremie nødvendig. Mindre rev vil også gagne andre bakkehekkende fuglearter med små og sårbare hekkebestander.

For å forstå bedre hva som skjer med vipene under rugeperioden og ikke minst mens ungene vokser opp, trenger Vern vipa flere øyne i felt. Vi har vært inne på tanken om å ha en lønnet person i hekkeområdene i den kritiske tida mai-juni, for å finne mer ut av hva som skjer, hvilke tiltak som fungerer best, og hva som må skje for at flere unger skal nå fram til flygedyktig alder. Til det kreves et større budsjett enn det vi har i dag.

Med romsligere økonomi kunne vi også fått kartlagt andre arter i kulturlandskapet som er ytterst fåtallige eller på rask retur. Både storspove og rødstilk er fåtalligere enn vipa. Tjelden er også i tilbakegang og har forsvunnet fra store deler av kommunen hvor den hekket inntil for få år siden. Alle nevnte arter og flere til trenger hjelp for å bli værene hos oss. De ser hva som skjer, ser vi det?

